

СТЕНОГРАМА
засідання Комітету Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій
07 липня 2025 року
Веде засідання Голова Комітету БАБАК С.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня, шановні колеги! Розпочинаємо засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. Сьогодні в порядку денному три запитання.

Перше. Про стан підготовки підзаконних нормативно-правових актів на виконання Закону України "Про дошкільну освіту".

Друге. Доповідь Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства в 2024 році.

І третє. "Різне".

Шановні колеги, чи є зауваження, доповнення, пропозиції до порядку денного? Якщо немає, то прошу проголосувати за порядок денний. Хто – за?

ПАВЛЕНКО Р.М. Павленко – за.

ГРИШИНА Ю.М. Гришина – за.

ВОРОНОВ В.А. Воронов – за. Воронов – за.

КОЛЕБОШИН С.В. Колебошин – за. Колебошин – за.

КОВАЛЬ О.В. Коваль – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всі – за. Хто – утримався? Проти? Немає.

Дякую, колеги. Рішення прийнято одноголосно.

Єдине прохання, є прохання Міністерства освіти і науки переставити місцями порядок розгляду... зміни до порядку розгляду питань і почати з другого питання – з доповіді Національного агентства. Немає заперечень, шановні колеги? Немає.

Тоді розпочинаємо з другого питання: доповідь Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2024 році. Доповідачем є Андрій Петрович Бутенко – Голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, співдоповідачем буде Юлія Миколаївна Гришина – голова підкомітету. Андрій Петрович, будь ласка.

БУТЕНКО А.П. Дякую, Сергій Віталійович. Доброго дня, шановні народні депутати, пані та панове, заступники міністра! Дякую вам від всієї команди Національного агентства за можливість підняти важливі питання стану вищої освіти в Україні на такому високому рівні. Традиційно Національне агентство готує звіт про свою діяльність та доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства.

Ці тексти є не лише традиційними звітними документами, а насамперед аналітичними матеріалами з основними показниками діяльності Національного агентства та стану вищої освіти в Україні, це можливість для нас поділитися достовірними даними про певні закономірності та виявлені проблеми, це є важливим для формування вивірених кроків в управлінні вищою освітою. Впевнений, що інформація, наведена в доповіді про якість вищої освіти, яку підготувало Національне агентство, буде вам корисною. Ми передали ці матеріали в комітет у Верховній Раді і все це стане підґрунтям для правильних управлінських рішень.

Якщо можна, перший слайд. Перш за все на початку дозвольте мені представити основні статистичні показники, що дозволять більш чітко розуміти, як виглядає наша вища освіта в цифрах наразі. Інформація вся наша до цієї презентації взята з єдиної бази, Єдиної державної бази освіти, і нам вдалося виокремити повністю з усіх зареєстрованих освітніх програм саме ті, на яких навчається хоча б один здобувач вищої освіти. Наразі активних, тобто там, де є здобувачі вищої освіти, в Україні є 23 тисячі 987 наймасовіших... освітніх програм. Наймасовіші серед них залишаються освітні програми з права, менеджменту та психології, відповідно 7, 5,8 і 5,5 відсотка. Розподіл за рівнями освіти ви можете побачити на слайді та діаграмі.

Шановні народні депутати, наскільки я знаю, секретаріат розсилав вам ці діаграми для більш ретельного вивчення, там набагато більше матеріалів, чим я озвучую. Наразі в системі вищої освіти працює 93 тисячі 750 науково-педагогічних працівників, які здійснюють викладацьку діяльність у різних типах закладів вищої освіти, 85 відсотків з них – це особи, які мають наукові ступені. Колеги, це лише загальна цифра, звичайно, тут не видно як розподілені ці особи в короткому слайді, скільки з них перебуває за кордоном, наприклад, скільки з цих осіб фіктивно влаштувалися в заклади вищої освіти для того, щоб отримати відстрочку по мобілізації, бо, на жаль, такі факти у нас є, але в звіті є більш ретельна інформація.

Стосовно суб'єктів, що здійснюють освітні послуги у сфері вищої освіти. База ЄДЕБО дозволяє нам виокремити 625 окремих суб'єктів, на освітніх програмах яких є здобувачі вищої освіти, 390 – безпосередньо заклади вищої освіти, 50 – заклади фахової передвищої освіти, 185 – наукові інститути. Розподіл по формах власності, регіонах ви також можете побачити і на діаграмі, і в звітах.

Кількісні показники, їх порівняння та аналітика цих показників, динаміка, зростання, спадання відображено в нашій доповіді, ви можете з цим ознайомитися більш ретельно. Наголошу лише на дуже очевидних показниках. Якщо в попередні з 23-м роком частка здобувачів бакалаврського, магістерського рівня залишилась майже незмінна, незначне падіння магістратури, то аспірантура продовжує зростання. Так 5,6 відсотка відбулося зростання в освітньо-наукових програмах, 4,23 відсотка в освітньо-творчих. Дозвольте припустити, що не бажання розвивати науку стало причиною цього зростання, я думаю, що всім разом нам потрібно з цим планомірно боротися.

Якщо можна, наступний слайд. Стосовно одного з ключових завдань розвитку вищої освіти, то має формувати, згідно нашого законодавства компетентності, що забезпечують досягнення в українській вищій освіті цілей сталого розвитку, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. Починаючи з 2019 року Національне агентство здійснює аналіз ролі вищої освіти для сталого розвитку, з 2024 року відповідно до нового положення усі освітні програми аналізуються на цю відповідність, ми маємо окремий критерій 2.9, який аналізує, дозволяє проаналізувати ці тенденції.

В Україні є усталені практики, вони зараз відображені на слайді, які ми могли виокремити за цей час, зокрема, розвиток системного мислення, здатність до співпраці, критичне мислення, стратегічне мислення, міждисциплінарний підхід, здатність до навчання впродовж життя, екологічна свідомість осіб. Чимало уваги українські університети приділяють цим питанням, особливо цікавою є діяльність українських університетів в напрямку "зеленої" трансформації. Тож зростання українських університетів в міжнародних проектах і рейтингах впливу на забезпечення сталого розвитку, воно продемонстроване також на слайді, є цілком закономірним, бо цьому стали приділяти набагато більше увагу. Але варто відзначити, що і досі значна кількість закладів знаходиться в початковій стадії імплементації цих стандартів. Наступний слайд, будь ласка.

Ми постійно наголошуємо, що акредитація є лише інструмент в реалізації нашої місії: забезпечувати сталість і послідовність розвитку культури якості вищої освіти та її захист через ефективне партнерство стейкхолдерів. Станом на 31 грудня 2024 року Національне агентство розглянуло 10 тисяч 592 акредитаційні справи, на слайді ви можете побачити динаміку по роках. Але незважаючи на активну роботу і показники, що значно випереджують переважну більшість агентств європейських країн, наразі лише 33,5 відсотка освітніх програм в Україні пройшли акредитацію за системою ESG.

Викликано це тим, що наша країна перейшла до виконання цих стандартів з значним запізненням від європейських партнерів, десь орієнтовно на 20 років, також значними розмірами нашої системи вищої освіти, майже необмеженою нормативною можливістю закладів вищої освіти відкривати освітні програми часом без належних ресурсів та потенціалу.

Загалом у 2024 році Національне агентство, бо звітуємо за 2024 рік, розглянуло 2 тисячі 539 акредитаційних справ, із них 1 тисяча 232 за повною процедурою. Наступний слайд, будь ласка.

На виконання цього непростого завдання – охопити таку кількість програм, - Національне агентство поставило перед собою завдання проводити активну навчальну діяльність для підготовки експертів, що здатні здійснювати ці експертизи на якісному рівні, ознайомлювати освітян з головними принципами та підходами управління і забезпечення якості через систему ESG.

Станом на 31 грудня 2024 року пул експертів Національного агентства склав 4 тисячі 948 осіб, серед яких: науково-педагогічні працівники університетів, здобувачі вищої освіти, роботодавці, міжнародні експерти, представники міжнародних закладів освіти. Тренінгова робота наразі залишається одним з найбільших наших проєктів, і ним гордиться наша команда. Ми прагнемо змінити культуру якості в країні, а не домагатися виконання якихось простих, формальних вимог. Тож постійна робота з закладами вищої освіти є для нас пріоритетом.

Поміж інших показників, що є у доповіді і звіті, назву лише один: понад 25 тисяч осіб пройшли наш навчальний онлайн-курс. Лише в 2024 році ми провели понад 300 навчальних заходів для закладів вищої освіти, де навчали їх застосуванню стандартів ESG.

Наступний слайд, будь ласка. Дозволю собі нагадати, що з початком повномасштабного вторгнення Національне агентство звернулось до Кабінету Міністрів з проханням дозволити особливий режим проходження акредитації в період військового стану. Принципи були цього звернення закріплені в Постанові Кабінету Міністрів 295. Нашим завданням було підтримати заклади вищої освіти в той непростий час, знайти можливість гнучкості для забезпечення ефективної діяльності закладів.

Цією спрощеною процедурою за всі роки скористалось 3 тисячі 372 освітні програми. Аналіз цієї роботи за 2023 рік показав нам, що цією процедурою користуються багато закладів вищої освіти, які не мають для цього належних показників і зловживають цією гнучкістю Наагентства. Тож в 2024 році ми запропонували чітку, зрозумілу процедуру з визначеними критеріями, в яких випадках освітня програма може проходити акредитацію безкоштовно та за спрощеною процедурою, а заклад може бути підтриманий Національним агентством і отримати право випуску та певні рекомендації з покращення освітніх програм без фінансового та організаційного додаткового навантаження.

Так, у другій половині 2024 року цією програмою вже могли користуватися лише ті освітні програми, які реально постраждали через агресію ворога. Якщо ви звернете увагу на діаграму, там чітко видно падіння (жовтенька частинка): на 19 відсотків зменшилась кількість в межах одного півріччя. Забігаючи наперед, скажу, що в 2025 році таких програм стало ще менше.

Наступний слайд, будь ласка. Хочемо наголосити, що однією з найважливіших стратегічних цілей для нас всіх є включення Національного агентства до мережі ENQA та EQAR, таке завдання перед державою Україна ставлять і ратифіковані міжнародні угоди та зобов'язання.

Над виконанням цього завдання ми працюємо з початку 2020 року, для чого готувалися звіти самооцінювання, проходили необхідні зміни в організації роботи Нацагентства, розроблялися зміни до законів України, які б усунули перешкоди на виконанні Україною цього завдання. Зокрема Національне агентство стало учасником спеціальної міжнародної програми для агентств, що прагнуть вступити до ENQA та EQAR, SEQA-ESG2.

Хочу подякувати всій команді Національного агентства, Комітету освіти і науки окремо за підтримку нашої роботи, також і підкомітету вищої освіти Комітету освіти і науки, тому що більшість цих змін до законодавства, які пропонувалися нами, були одностайно підтримані вашою командою і імplementовані в українське законодавство, без цього виконання цього завдання було б неможливе.

Включення нашого агентства до ENQA та EQAR є не просто виконанням якоїсь забаганки агентства, а це визнання здобутків нашої країни, підтвердження відповідності нашої діяльності загальноєвропейським стандартам та принципам. Це не лише морально-політичний, а й практичний крок до інтеграції нашої освіти в європейський простір вищої освіти.

Наразі ми перебуваємо в стадії фіналізації цього процесу, в найближчі місяці ми чекаємо study visit європейських колег, які мають вживу оцінити діяльність нашої команди та відповідність української вищої школи вимогам ESG. До цього процесу так само будуть залучені і представники комітету, ми обов'язково будемо вас запрошувати, ми змушені і зобов'язані це зробити, показати синергію міністерства, агентства і законодавчої гілки влади в цьому процесі. Ми впевнені, що найближчим часом Україна стане повноправним членом європейської освітньої спільноти.

Наступний слайд, будь ласка. Національне агентство в 2024 році суттєво змінили підходи до аналітичної роботи, наслідком цієї роботи стала підготовка розгорнутих методичних інструктивних матеріалів та серії тренінгів для закладів

вищої освіти. А найважливіше, що це сприяло розробці концепції модернізації системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, яку ми вже неодноразово представляли на низці круглих столів за участю і Сергія Віталійовича, і сьогодні я до цієї думки, з вашого дозволу, повернусь.

Наступний слайд. Хочеться наголосити, що нашим завданням є не проведення акредитації, я вже казав сьогодні, а формування культури якості вищої освіти. Зокрема є потреба в усвідомленні менеджментом закладів вищої освіти, що система управління закладом вищої освіти через реальну роботу внутрішніх систем забезпечення – це необхідність, а не вимога заради акредитації. За останній рік нам вдалося виокремити певні типові недоліки при реалізації освітніх програм. Найвагоміші поміж них є імітація процесів забезпечення якості замість їх реального впровадження, коли управлінський процес імітується заради отримання сертифікату про акредитацію, а не втілюється для покращення якості освітніх програм. Відсутність реального внутрішнього моніторингу як обов'язкової частини самоаналізу, відсутність внутрішньої професійної дискусії та інших, інших багато проблем. Суттєвий брак фахівців, що здатні давати реально актуальні знання в межах освітнього компоненту, а не галузі в цілому. Все це є найбільшими ворогами української якості освіти поруч, звичайно, з браком фінансування та реаліями війни, в яких розвивається наша освіта.

Наступний слайд, будь ласка. Серед нагальних проблем забезпечення якості вищої освіти є і питання транскордонного забезпечення якості вищої освіти. Українська система якості вищої освіти на сьогодні є найвідкритішою в світі, 49 іноземних агентств у частині забезпечення якості вищої освіти мають ті ж самі права, що і Національне агентство. Це унікальне явище, якого ми не можемо побачити більш в жодній країні світу. Крім очевидних переваг, така відкритість показала і певні недоліки цієї моделі. Наразі іноземну акредитацію можуть отримати і ті освітні програми, які не виконують національне законодавство. Тож для запобігання цих явищ ми в 24-му році розробили концепцію змін для підзаконних актів, щоб могла пом'якшити ці негативні прояви, та передали їх колегам у Міністерство освіти і науки для подальшого втілення.

Наступний слайд. Виявлені в ході нашої роботи недоліки щодо реалізації освітніх програм, необхідність покращення тих чи інших процедурних процесів

для підвищення якості оцінювання освітніх програм знайшли своє відображення в наступних кроках агентства. Було повністю оновлено всі процедури. Більшість цих змін втілювались в консультаціях, а часом за прямої підтримки народних депутатів вашого комітету. Особливо хочу подякувати Сергію Віталійовичу, Юлія Миколаївна, вам, за постійні консультації, за постійні погодження і реальну роботу, а не лише, як-то кажуть, узгодження. Спираючись на отриманий досвід, ми в 24-му році оновили всю стратегію Національного агентства, зробили висновки і підготували концепцію модернізації системи забезпечення якості в Україні в цілому. На наш погляд, вкрай необхідно розширити інструментарій зовнішнього забезпечення якості. Варто на національному рівні поговорити та в разі схвалення запровадити інструмент первинної акредитації, розширити можливості освітнього аудиту, евалюації, запровадити акредитацію програм, що спрямовані на отримання мікрокваліфікацій, розглянути доцільність та в разі схвалення змістовне навантаження такого інструменту як інституційна акредитація і багато чого іншого. Я гадаю, що це потребує подальшої дискусії на державному рівні: і питання функціонування незалежних установ, і всі питання, які я щойно озвучив. Все це неможливо зробити без глибокого включення Комітету з питань освіти, науки та інновацій, тож наприкінці своєї короткої доповіді ще раз хочу подякувати всім за багаторічну співпрацю і послідовну підтримку Національного агентства не на словах, а на ділі.

І звертаємося до комітету з пропозицією створення відповідної робочої групи на національному рівні, щоб розпочати розробку змін до законодавства з метою подальшої модернізації системи забезпечення якості вищої освіти відповідно до сучасних тенденцій Європейського простору вищої освіти та реальних проблем у національній системі.

І насамкінець наступний слайд, якщо можна. Колеги, вже декілька років поспіль Національне агентство проводить єдиний національний захід, присвячений виключно забезпеченню якості вищої освіти. Він щороку збирає сотні представників з усіх куточків країни. Це Український форум якості освіти – це майданчик, на якому дискутують важливі політичні та прикладні питання забезпечення якості, де заклади діляться своїми кращими практиками, де команди закладів можуть отримати цікаву інформацію, пройти тренінги з питань

підвищення своїх компетентностей. На панелях форуму щороку своїми думками діляться провідні українські експерти, політики, колеги з європейських агентств. Це реально справжня дискусія про нагальні питання. Все більше і більше освітян долучаються до цього проєкту. Цьогорічний Український форум якості буде проходити 17-18 вересня в місті Луцьк, тож принагідно запрошуємо всіх долучитися до цього форуму в якості спікерів чи учасників, чи просто полинати в справжню атмосферу дискусій на декілька днів, щоб знайти відповіді на складні питання, як зробити нашу освіту кращою. Крім українських експертів і політиків, на цьому форумі вперше виступить керівництво ENQA та EQAR, які вперше прибудуть офіційно до України. Як ви розумієте, напередодні згаданого ревію такий візит для нас є надзвичайно важливий і може продемонструвати готовність нашої системи до включення до єдиного європейського освітнього простору.

Запрошення на форум кожному з вас офіційно надіслані, тож чекаємо вас на нашому форумі на початку вересня. Готовий відповісти на будь-які ваші запитання. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Андрій Петрович.

Юлія Миколаївна, будь ласка, для співдоповіді. Вам слово.

ГРИШИНА Ю.М. Дякую, Сергію Віталійовичу.

Колеги, всіх вітаю. Андрію Петровичу Бутенку дякую за цю доповідь. Ми, дійсно, всі з колегами ознайомилися заздалегідь, обговорили доповідь вашу. Вона є структурованою, вона є такою, що, дійсно, дає можливість зрозуміти основні тенденції розвитку системи якості вищої освіти в Україні, зрозуміти недоліки, які в ній є, і працювати далі разом для того, щоб покращувати взагалі якість вищої освіти в Україні.

Принагідно я хочу подякувати всьому складу Національного агентства із забезпечення якості освіти за вашу системну роботу, за системну співпрацю з Комітетом освіти, безпосередньо з підкомітетом з питань вищої освіти. Хочу сказати, що жоден законопроект, який розроблявся на базі підкомітету з питань вищої освіти, не проходив без активної участі представників НАЗЯВО і без вашої експертизи. Я вам дякую за високий професійний рівень.

Тепер, якщо можна, колеги, відреагую, в мене є декілька питань і, можливо, там декілька тезисів щодо певної дискусії. Перше, про що хотілося б запитати і відзначити, це те, що в нас є статистика безпосередньо щодо контингенту, де... наших студентів, на яких рівнях зменшуються, на яких збільшуються, і окремо було сказано про те, що ми всі спостерігаємо значне збільшення кількості здобувачів в аспірантурі і що всім зрозуміло, чому ця ситуація відбувається, що в більшості, що є, звичайно, якась кількість, і велика кількість випадків, де вона використовується недоброчесно для... з метою ухилення від мобілізації і так далі.

І, звичайно, ми як держава повинні вчиняти комплекс заходів для того, щоб запобігти цим порушенням, а у випадках, коли ці порушення відбуваються, щоб винні особи несли за це відповідальність. І фактично вже 3 місяці, да, ми знаємо, стосується того, що вже відбувається, вже більше трьох місяців як дозволені перевірки, навіть Державна служба якості освіти проводить перевірки і правоохоронні органи проводять перевірки, у нас є наслідки цих перевірок. І, окрім того, ще були прийняті рішення урядом щодо більш жорстких, скажімо так, заходів відбору при вході в аспірантуру, що теж дає вже свої результати. Ми бачимо зменшення кількості аспірантів, особливо тих, які вступають з недоброчесною метою до аспірантури, бачимо інші рішення, які є у нас. Якісь рішення викликають дискусії, з якимись ми всі погоджуємося, але однозначно ці рішення потрібно приймати.

Тому у мене питання, Андрію Петровичу, до вас з приводу того, як ви бачите, чи може Національне агентство із забезпечення якості освіти в своїй роботі якимось чином, шляхом прийняття якихось рішень сприяти тому, щоб фактично була зменшена кількість недоброчесного використання вступу в аспірантуру або в магістратуру з тією метою, про яку ми всі розуміємо?

БУТЕНКО А.П. Дякую, Юлія Миколаївна, за запитання, воно таке комплексне, що тут, відверто, можна, мабуть, не на одну годину почати дискусію. Я спробую буквально декількома тезами від нас відповісти.

Ми це намагаємося зараз робити і окрему увагу приділяємо програмам так званого PhD рівня, зокрема такому показнику, як можливість закладу вищої освіти формувати спеціалізовані ради. Це той потенціал, який в разі узгодженої

роботи міністерства, агентства і Державної служби якості можна ще використати, який мало використовувався. Я зараз поясню.

Згідно постанови про захист наукового ступеня доктора філософії є певна процедура формування спеціалізованої ради, згідно з якою в кожній спеціалізованій раді має бути три штатних працівники. Особа... можуть брати участь не більше чим в п'яти захистах. Тобто, умовно кажучи, три людини, якщо всі теми і все співпадає, у них одна тематика дослідження, можуть гіпотетично захистити 15 людей. Вибачте, три людини, п'ять людей, перепрошую, три людини, лише п'ять людей. Тобто якщо ми бачимо аспірантуру на 100 людей, все можна, як-то кажуть, математичним шляхом ділити і багато закладів вищої освіти цей показник зараз показати не можуть. Це не самий кращий спосіб, тому що, в принципі, Національне агентство – це не той орган, який би мав цим взагалі, відверто кажучи, займатись. І, на превеликий жаль, ми про це говоримо багато і з паном Михайлом маємо якісь і напрацювання, і думки, і дискусії стосовно синергії акредитації і ліцензійних умов, вони б мали бути чітко розведені. Але, на жаль, так сталося еволюційно, що ліцензійні умови в Україні надзвичайно слабкі і майже не існує контролю за їх дотриманням, тому ми час від часу на себе перебираємо невластиві Національному агентству функції.

Пробачте, колеги, я це порівняю з фільтрами води, фільтр грубої очистки і фільтр чистої, остаточної очистки, тонкої очистки. Наагентство мало б дискутувати про якість підготовки аспірантів, а ми змушені виловлювати невиконання законодавства, тому десь певне перевантаження Наагентства.

Тому, Юлія Миколаївна, дякую за запитання, ми вже над цим працюємо і в звіті за роботу за 2025 рік ви можете, я сподіваюсь, що ми продемонструємо те, що кількість умовних акредитацій по аспірантурі зросла значно саме за цими показниками. Дякую.

ГРИШИНА Ю.М. Дякую, Андрій Петрович. Тому що наша основна задача з вами ці рішення знайти і ці рішення повинні не... Тобто це складно, але вони точно є і разом ми можемо їх знаходити, щоб вони не суперечили діючому законодавству і справді сприяли досягненню мети. Дякую, Андрій Петрович.

Колеги, і в мене ще одне питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Одну секундочку, Юлія Миколаївна. От Михайло Винницький хоче. Ні, не хоче? Вибачте, продовжуйте.

ГРИШИНА Ю.М. Дякую, Сергій Віталійович.

І в мене ще одне питання до Андрія Петровича. Скажіть, будь ласка, от ви назвали системні такі недоліки, які ви змогли виявити там протягом цього року, останнього, та і попередніх років. І ось одна із основних проблем і, дійсно, вона є, це серйозна проблема, це проблема імітації процесів забезпечення якості освіти в наших університетах. Тому в мене до вас питання, які конкретно заходи робить Національне агентство із забезпечення якості освіти, щоб вирішувати ці проблеми і особливо ось проблему імітації?

БУТЕНКО А.П. Дякую, пані Юлія.

Це така ж комплексна проблема, яка більше говорить про культуру. А ми розуміємо, коли ми говоримо про формування культури, ну це ті речі, які за місяць чи рік навіть не робляться, це потребує певного часу.

І мені здається, що те, що Національне агентство послідовно тримає якусь вимогу і, не пом'якшуючи їх, дає можливість до адаптації системи завжди, не вимагає сьогодні на завтра ніколи, це є так само... наша можливість впливати на систему. Але щодо конкретного вашого запитання, ми активно аналізували ті типові помилки, які були допущені нашими експертами під час експертиз, галузевими радами, десь, можливо, і ми помилялися. Ми аналізували помилки, які робили заклади вищої освіти, і як наслідок цього в 2024 році запрацювало цілком нове положення, яке робить більші акценти на слабкі сторони нашої системи.

Більше того, ми запровадили такий дієвий інструмент, на наш погляд, як перелік критичних недоліків – це 63 конкретних запитання, на які можна відповісти дуже простим питанням: так чи ні. Тобто це вимоги законодавства, які мав би виконати заклад вищої освіти, наголошую, що це не вимоги акредитації, це вимоги законодавства, які має виконувати заклад, які напрямую пов'язані з наданням якісних освітніх послуг. І ми прибрали можливість, як то кажуть, м'якого підходу до відповіді на ці питання: от ми виконали, але майже виконали, ми будемо старатися на виконання і це часто зменшувало гостроту питання, що

заклад не працює, він сам себе не контролює і уникає відповідальності. Тому більш чітко реагування на конкретні порушення законодавства.

Далі, ми ввели систему індексації помилок і тепер створили невеличку програму, яка нам дозволяє в дуже короткий проміжок бачити, які саме помилки в якому типі закладів за якими спеціальностями найбільше, як то кажуть, "вистрілюють", більш точково працювати на наших тренінгах.

Але все це можливо, колеги, тільки при синергії нашої спільної роботи, я про це десь уже сьогодні згадував. Якщо ми будемо разом реагувати: міністерство, Національне агентство, комітет приймати відповідні рішення, ставити контрольні питання, нам тоді це вдасться, бо тут питання не про оперативне втручання, а про довгострокову стратегію зміни культури.

Я навожу цей приклад, десь там ми з паном Михайлом не знаходимо спільного, можливо, тут погляду, як це зробити, але обоє, я переконаний, що мусимо робити. У нас є заклади, де стабільно є значна кількість умовних і відмов. То, можливо, варто з тими закладами щось робити, не чекати поки вони таки наважаться щось робити? Можливо, їх варто... стати це критерієм до їх скорочення, тих закладів чи зміни менеджменту, чи, я там банально кажу і прямо це казав на з'їзді ректорів, за що якби не зовсім був підтриманий, можливо, піднімати питання про там суворі догани, звільнення ректорів, якщо ми маємо заклад, в якому 5-6 відмов за семестр. То щось тут, мабуть, питання не в освітніх програмах, а в загальному менеджменті. І тоді, якщо це буде спільна, суголосна наша праця, я гадаю, що тоді культура якості зміниться і імітація, звичайно, залишиться, але її буде набагато менше.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Андрій Петрович.

ГРИШИНА Ю.М. Дякую, Андрій Петрович. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви все. Можна далі, да?

ГРИШИНА Ю.М. Да, Сергій Віталійович. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Михайло Винницький, будь ласка.

ВИННИЦЬКИЙ М. Дякую, пане Сергію.

У мене насправді швидше два коментарі, хоча в них будуть, напевно, і запитання також. Одне запитання буде, Андрій Петрович, до вас, але насправді спочатку почну з коментарів, якщо дозволите.

Я так зрозумів з виступу Юлії Миколаївни, що так само і голова підкомітету сильно переживає за проблеми з використанням вищої освіти на аспірантському рівні не за призначенням і відповідно, очевидно, є і надалі дискусія стосовно впровадження єдиного державного заліку як одного з засобів боротьби з цим феноменом. Я знаю, що Юлія Миколаївна виступала відносно критично до цієї ініціативи. Я так зрозумів з її виступу сьогоднішнього, що, можливо, позиція помінялася і насправді це дуже тішить.

Але стосовно відмов, імітації і умовних акредитацій – це, дійсно, та річ, яка має нас сильно турбувати. Я би хотів звернутися тут до народних депутатів, тому що візьму для прикладу один заклад державної форми власності, який нещодавно... ми були вимушені йому допомагати перевести студентів через те, що заклад отримав по двох програмах відмову по акредитації. Мова йде про Таврійський університет, який не зміг знайти інших закладів, які би взяли їхніх студентів і перевели їх на останньому етапі. І через те, що інші заклади насправді бачили, що там немає належної якості освіти.

В мене питання насправді стоїть таким чином, скільки таких відмов реально ми бачили за минулий рік, можливо, що ви можете дати статистику, тому що на сьогоднішній день ми бачимо статистику позитивну по акредитаціях, ми бачимо, умов в них достатньо багато, відмов, насправді це один з основних таких засобів, які в нас є, для боротьби з імітаційним процесом. І так само в цьому контексті звернуся до народних депутатів тут присутніх, тому що трошки, можливо, поплачуся, але тим не менше надіюся, що ви почуєте. У випадку з повноваженнями Міністерства освіти ми декілька разів вже зверталися чи оголошували догани ректорам у зв'язку з імітацією, яка є в них в закладах вищої освіти. На жаль, ці догани фактично скасовуються в межах трьох місяців українськими судами. Проблема є, очевидно, в законодавстві, в законах, які стосуються безпосередньо вимог до керівника закладу вищої освіти і, можливо, так само і в трудовому законодавстві. Не аналізували, в чому конкретно проблема,

скажу відверто. Але якщо використовувати саме цей засіб, як Андрій Петрович звернув увагу, як один із засобів якраз покращення якості в мережі, то очевидним є те, що тут потрібні так само і зміни до законів, які унеможливляють використання саме таких, умовно кажучи, зубів для того, щоб мати можливість впливу.

І третє, якщо можна... Перше було по аспірантурі, друге – по відмовах і по імітаційному процесу. А третє, якщо дозволите, це питання дуже конкретне. У нас на першому слайді Андрій Петрович показував сьогодні певну статистику, 390 закладів вищої освіти, 170 – державних. Я нагадаю, що із них 15 – це Міністерство охорони здоров'я, 21 – це військові, 12 – це Мінкульт, 9 – це інші, в тому числі 3 нещодавно Мінмолодьспорту. Це означає, що в Міністерстві освіти залишається 116-117, на різних етапах реорганізації зараз знаходяться заклади, 116-117 закладів. У тих 116-117 закладах вчать майже мільйон студентів на сьогоднішній момент. У вашій статистиці показано 104 приватні заклади. Я так зрозумів, що приблизно 120 тисяч студентів вчать у тих 104 приватних закладах. А це означає, що кожен приватний заклад дуже малокомплектний. Як, скажіть, будь ласка, виконується вимога до вибіркості у таких дуже малокомплектних закладах?

БУТЕНКО А.П. Дякую.

Давайте step by step. Перше питання, я так розумію, було не до нас, а до Юлії Миколаївни, то, можливо, Юлія Миколаївна спочатку відповість.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, давайте.

ГРИШИНА Ю.М. Сергій Віталійович, я дуже коротко відреагую. Пане Михайло, не змінилася наша думка, таке категоричне відношення, не категоричне, дискусійне відношення до рішення щодо єдиного державного заліку. Тобто ми направили з колегами колективне звернення до вас, де висловили свою думку про можливе порушення там і законів України, і, можливо, мова про те, що саме це рішення, на нашу думку, не відповідає діючому законодавству. Я порахувала ті рішення, які були прийняті, які нормальні, робочі, вони допомагають і уникнути порушень в майбутньому, і зробити так, щоб відповідальність несли ті, хто порушив, а не фактично, скажемо так, наказувати всіх.

Тому по заліку наша позиція є такою, і я знову ж таки хочу сказати, що з цим питанням потрібно працювати, звичайно, працювати разом, тому що і комітет, і Міністерство освіти, і НАЗЯВО, і інші стейкхолдери, і ректори, і Спілка ректорів, скажемо так, всі, хто працює у цій сфері, ми разом повинні шукати рішення, які нам допоможуть вирішити цю проблему, але не прийматися з порушенням законодавства. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Михайле, ви задоволені?

ВИННИЦЬКИЙ М. Да.

БУТЕНКО А.П. Дякую. Можу я?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Андрій Петрович, будь ласка.

БУТЕНКО А.П. Давайте поступово. По кількості відмов. Колеги, я розумію, що ми зараз говоримо всередині літа 2025 року і говорити... 2024 рік вже був не близько. Тому нагадаю ситуацію, на 2023-2024 навчальний рік у нас діяла Постанова 295 без будь-яких обмежень, яка дозволяла будь-яким закладам вищої освіти, умовно кажучи, підняти руку і сказати: ми не витягуємо, дайте нам умовну безкоштовну акредитацію. І переважна більшість закладів цим скористалася.

Як ми розуміємо, що цю руку піднімали часто не заклади з прифронтових міст, наприклад, Суми показували, навпаки, прагнення до повноцінних акредитацій, частина харківських закладів показувала, а от багато закладів на заході країни користувались сто відсотків цією можливістю. Тому слабкі програми ховались в цій можливості в попередні роки, це очевидно. Тому у звітному році було всього три відмови від акредитації, лише три. Для порівняння, за I півріччя цього року їх уже 17 і зараз, от на наступному тижні засідання, де також планується, здається, 4. Тобто, як бачите, змінилась ситуація, ми про це сказали, що, проаналізувавши ситуацію I півріччя 2024 року, на II півріччя ми цілком змінили ситуацію і зараз ця ситуація виправлена, відмов було мало.

Але тут криється набагато глобальніша проблема, про яку я вже декілька разів сьогодні казав: необхідність модернізації системи забезпечення якості. Теперішня система забезпечення якості проектувалася в 2011-2012 роках, тобто

майже 15 років тому, запустилася по факту в 19-му і мала часи свого становлення. На мою суб'єктивну думку, вона справилася з тими завданнями, які перед нею стояли, але, очевидно, її потрібно змінювати, змінювати підходи до формування Національного агентства, дивитись про персональний склад Національного агентства, хто там має бути, дивитись на повноваження Нацагентства, на незалежні агентства.

Я наведу один банальний приклад, де він стосується щойно дискусії Юлії Миколаївни і пана Михайла. Перед Нацагентством стоїть одна така соціальна проблема. Ми приходимо, коли навчання вже закінчилося по факту і ми маємо винести рішення, як навчали здобувача, давайте на бакалавратурі приведу приклад: 4 роки до того і бачимо багато поганих випадків. Національне агентство покритерійно має поставити відмову в акредитації і університет це заслужив, але чи заслужили це ті студенти, які 4 роки довірили їм своє життя? Це втрачені гроші, але це і втрачені чотири роки життя, а ці діти ніколи не отримають диплом і в цьому є соціальна проблема. Тому в багатьох країнах є різні варіації проходження попередніх евалюацій, отримання первинної акредитації, тому що значна частина проблем, які ми фіксуємо під відмови, були закладені в старті цієї освітньої програми ще до того, як був перший випуск. Ми відкрили можливість робити що завгодно і контролюємо на виході. Так можна, але чи були б ми зацікавлені, якщо б тисячі дітей бастували під Нацагентством, комітетом, Верховною Радою чи Міністерством освіти, байдуже, вони не сильно розрізняють, хто з нас за що відповідає по великому рахунку?

Тому я скажу відверто, що ми залишаємо відмову в акредитації як крайній засіб і багато закладів цим користуються. Ми можемо продемонструвати динаміку, що багато освітніх програм, які один, два рази отримали, деякі три рази, умовно, закрились. Кількість скорочення освітніх програм, вона дуже очевидна, їх збігання, схожих освітніх програм в єдині комплексні, особливо це стосується великих національних університетів, де були інколи, ну, дуже подрібнені освітні програми на малокомплектні.

Третє питання. Пане Михайло, це дуже велике методичне питання і тут ми можемо поговорити. Перш за все хочеться сказати, що дуже не хочеться говорити про погані і гарні заклади. Звичайно, вони є, але тут Національне агентство не

проводить інституційну акредитацію, щоб говорити про заклад в цілому. Десь емпірично на своїх емоціях ми, звичайно, кожен складаємо своє враження, але ми говоримо про програми, і ми чітко можемо сказати, що навіть в поганих закладах можуть бути непогані освітні програми, і в топових закладах є провали, коли доводиться давати в топових закладах умовно на грані відмови або навіть відмову. І ці випадки в нас є.

Тому про забезпечення вибіркової, ви знаєте, що це... ви як ніхто знаєте, бо ви стояли на чолі цього процесу, це завжди було головне завдання нашого агентства – просування вибіркової. І чим ми можемо гордитися, що зараз ніхто вже не сперечається: є вибіковість чи не є вибіковість. Зараз сперечаються: яка із вибіковостей краща і яка може забезпечити те чи інше.

Тому якщо вибіковість була доведена, то заклад отримав акредитацію або умовну. До речі, погана вибіковість є до сих пір одним із пріоритетних зауважень, за що заклади отримують умовну акредитацію. Найбільше це стосується рівня PhD, там наймасовіша ця проблема. І, звичайно, в малокомплектних групах це, звичайно, найскладніша проблема. Буквально з останнього засідання: один величезний національний університет виставив до вибіковості таке питання, таку вимогу, що вибирати можна тільки тоді, якщо більше 25 студентів в групі, а там ніде нема навіть 10 студентів в групі, не те, що 25 по цій спеціальності. І в них є інше рішення запропоноване, що якщо вся група проголосує разом, тоді ми не говоримо про вибіковість. І це не стосується від форми власності, ці проблеми є як в невеликих приватних університетах, так і у великих національних. Тому кожна програма має свої халепи, які ми розгрібаємо і намагаємося ідентифікувати.

Але можна тут пропозицію, шановні народні депутати, відверто кажучи, на поверхні лежить якесь обмеження мінімальності в академічній групі осіб. Ми ж чудово розуміємо, що якщо в академічній групі 3-4 особи, то здійснювати повноцінне навчання на бакалаврській чи магістерській програмі неможливо. Але формальних підстав, щоб за цим критерієм, як то кажуть, припиняти це, у нас також немає, якщо заклад продемонстрував усі речі. Включаємо знов історію про імітацію, інколи вона допомагає отримати сертифікат.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Андрій Петрович.

Шановні колеги народні депутати, чи є запитання до доповідачів? Є. Роман Павлович Грищук, будь ласка.

ГРИЩУК Р.П. Андрій Петрович, дякуємо за доповідь і за роботу, яку ви робите. У мене одне питання. Ви у своїй презентації сказали про 49 іноземних агентств. У мене питання: чи є у вас інформація, який відсоток вони займають на ринку акредитацій, тобто скільки вони провели акредитацій закладів? І чи не були ситуації, коли вони, чи можуть вони проводити акредитації тих освітніх програм, в яких вами відмовлено в акредитації?

БУТЕНКО А.П. Дякую, пане Романе. Я, з вашого дозволу, передам слово Наталії Вадимівні Стукало, заступнику голови агентства.

СТУКАЛО Н.В. Дякую. Станом на початок 25-го року було 119 освітніх програм акредитовано іноземними агентствами, з 9 країн 11 агентств. Там деталі є у нас в доповіді про якість вищої освіти, які це агентства, які рівні, за якими. Тобто на всіх рівнях: це і бакалавр, і PhD, і магістр.

Були випадки у нас, – от чому ми... і в нас з міністерством є робоча група відповідно, чому ми піднімаємо це питання, – що були випадки, коли, наприклад, одній програмі ми відмовили, це ще під час COVID було. Ця програма звернулася до іноземного агентства, яке внесено було в нас у список Кабміну, перелік, затверджений Кабміном. І відповідно пройшли там акредитацію, одержали акредитацію, тому що імітували: під час онлайн-акредитації вони зімітували і наявність приміщень, і не перевіряло те агентство ні кадри, чи вони на повну ставку працюють, і так далі, по багатьох критеріях.

Такі підстави є, у нас було після того судового рішення, тому що ми як агентство відмовили у внесенні такого сертифікату в базу ЄДЕБО. Але було судове рішення і нас змусили, ми-таки його, у нас є окремо випадки, коли ми вносимо за результатами судового рішення, от у таких випадках.

Багато було дискусій, у нас є певні пропозиції, яким чином визнавати, вносити в перелік Кабміну такі агентства. Деякі кроки були здійснені, було оновлено в 24-му році перелік Кабміну, було одне з агентств на підставі таких

фактів встановлених виключено. Але питання все одно лишається, тому що на сьогодні оці 49 агентств, вони всі, в принципі, мають право здійснювати такі акредитації, і не всі завжди доброчесно себе ведуть як і агентства, так і заклади, імітуючи певні процеси.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Роман Павлович.

ГРИЩУК Р.П. Це точно треба вирішувати, бо інакше ККД всієї діяльності буде нуль. Тобто у нас є агентство, яке працює і працює добросовісно, виявляє, і вони ідуть потім до інших агенцій і продовжують собі робити вид, що навчають здобувачів вищої освіти, і результати цього всього нульові. Тому точно треба це вирішувати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Іван Григорович, будь ласка.

КИРИЛЕНКО І.Г. Дякую, Сергій Віталійович.

У мене одне просте питання. На минулому тижні заява очільників Європейського Союзу прозвучала дуже чітко і конкретно. Незважаючи на те, що деякі держави, деякі країни гальмують, зокрема Угорщина, гальмують і блокують вступ України до Європейського Союзу, керівництво ЄС налаштовано рішуче виходити на фінішну пряму переговорного процесу, оцінка виконання критеріїв, параметрів і так далі. Наскільки Україна готова для того, щоб дедлайн 2028-2030 років відбувся?

Сергій Віталійович, одне просте питання. Наша кафедра, наша – освіта, ми там в передовиках чи ми гальмуємо? Я просто питання задаю. Ви розумієте, що це ключове зараз рішення України, просто ключове. Ми тут пасемо задніх чи ні?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Іван Григорович, я так розумію, що до мене запитання.

КИРИЛЕНКО І.Г. Да, до вас. Чому, Сергій Віталійович? Ви взяли на себе лідерство контролювати все, що робить наша кафедра на всіх напрямках. Ми контролюємо в точку чи ні? Ми контролюємо саме те, що потрібно для Євросоюзу, для вступу України, чи це якісь трошки побічні речі? Я вибачаюсь.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Що вибачати, Іван Григорович. Іван Григорович, ми нещодавно пару місяців тому проходили скринінг нашого законодавства у Європейській комісії разом з Міністерством освіти і науки якраз по обох наших кафедрах: і по науці, і по освіті. Офіційного результату скринінгу ще немає, наскільки мені відомо, але відповідь з боку Європейської комісії дуже позитивна насправді. Ми правильно рухаємось і правильні зміни робимо в законодавстві, і правильні зміни робимо в нормативці, і розбудовуємо всі наші системи, зокрема і систему забезпечення, зовнішнього забезпечення якості освіти, про яку ми сьогодні говоримо на контрольному питанні, теж у правильному напрямку.

І, наскільки я знаю, наше Національне агентство є одним з прикладів в Європі тих національних агентств, як це має працювати насправді, незважаючи на те, що ми є, здається, чи не наймолодшою національною агенцією з усіх, які існують в Європі. Точно наймолодша, Андрій Петрович підтверджує. Але поступ у нас дуже швидкий і дуже в правильному напрямку. Чому? Тому що ми в першу чергу, останні роки принаймні, я майже впевнений, що ви теж робили це і в попередніх каденціях, але в нашій каденції одним з пріоритетних документів, які ми використовуємо пріоритетно, є директиви Європейського Союзу. Тому все наше законодавство іде в рамках, не виходить точно, а десь навіть розширює рамки Європейського Союзу там, де це дозволено, і там, де це сприяє розвитку нашої системи освіти. Тому ми рухаємось правильно, і контрольні питання ми теж ставимо правильно. Чи є недоліки...

КИРИЛЕНКО І.Г. Сергій Віталійович, я вам дякую. Я саме це хотів почути, саме це. Щоб ми рухалися в цьому напрямку, бо немає важливішого завдання зараз, як, вийшовши на фінішну пряму, щоб ми десь на пасли зайвих, щоб ми, як завжди, 300 голосів у залі. Ви ж знаєте, це наша формула в цьому скликанні завдяки вам. Дякую, Сергій Віталійович.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все так. Дякую вам дуже. Але насправді хочу підкреслити два важливих моменти.

По-перше, нам точно не потрібно зменшувати темп, за яким ми просуваємось. І добре, що у нас зараз законопроект про професійну освіту, який

має бути проголосований наступного тижня, це по суті таке фінальне завершення масштабного оновлення всього освітнього законодавства, враховуючи абсолютно новий фундаментальний Закон "Про дошкільну освіту", "Про повну загальну середню освіту", якщо хтось забув фундаментальні закони, які ми на початку 20-го року прийняли, всі наші численні зміни до Закону "Про вищу освіту", про наукову діяльність, зараз професійна освіта. І ми по суті завершуємо масштабне оновлення законодавства, у нас вже не залишається законів, наскільки я пам'ятаю, спеціалізованих великих, магістральних, які були прийняті минулого століття, оце професійна освіта, здається, останній. Все інше вже буде достатньо оновлено.

Чи потребуватиме це нашої додаткової роботи над іншими законопроектами? Однозначно, бо виклики з'являються швидше іноді, ніж ми можемо собі їх спрогнозувати, тому нам потрібно на це реагувати. На другий важливий момент, окрім незменшення темпу розбудови нашої системи освіти і науки, не робити кроки назад. Оце дуже важливо. Бо коли ми приймаємо фундаментальні речі про зовнішнє незалежне оцінювання, про 12 років в школі і про доступ до... про конкурсний відбір, скажімо так, на різні ланки освіти, то ми не повинні робити кроки назад і не послаблювати ці норми або не відміняти ЗНО, НМТ, або ще десь для когось, тому що от зараз така ситуація, ми так її бачимо.

Насправді це є фундаментальні речі, це фундаментальні речі, за які Європейська комісія відмічає наш поступ. І те, що от наша остання зустріч з керівником відповідного комітету Європейського парламенту, вона була, м'яко кажучи, щиро здивована тим, що ми під час війни взагалі робимо хоч щось, а коли почула про реформи, які ми зробили навіть з початку 22-го року, то, чесно кажучи, вона були в дуже приємному шоці від того, наскільки ми масштабно підходимо до реформування і розбудови наших систем освіти і науки.

Тому тут важливо не робити кроки назад, навіть маленькі, навіть тому, що дуже треба, навіть тому, що комусь дуже хочеться. І я сподіваюся, що ми як комітет будемо завжди займати тверду позицію і рухатися виключно вперед.

Дякую, Іван Григорович. Я сподіваюся, що я відповів на ваші запитання. Але в мене є...

КИРИЛЕНКО І.Г. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іван Григорович.

Але в мене є питання до доповідача. Андрій Петрович, в мене якраз, якщо вже зачепили тему з іноземними агенціями, чи є в нас, у вас механізми контролю чи, можливо, механізми підтвердження рішень, які приймаються іноземними агенціями, акредитованими в Україні?

БУТЕНКО А.П. Наразі діючі чи ідея як це зробити?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, діючі.

БУТЕНКО А.П. Ні, немає.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Коротке питання.

БУТЕНКО А.П. Тобто законодавець обмежив нас, не те, що ми не хочемо чи не можемо, законодавець чітко нас обмежив і не відніс це до повноважень Національного агентства.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Тоді в мене інше, з іншого боку підійду до цього запитання. Чи є якийсь набір обов'язкових мінімальних вимог до освітньої програми або до закладу вищої освіти, до гарантів освітньої програми, які повинні перевіряти зокрема, ті, які повинні перевіряти іноземні агенції під час проведення своїх акредитаційних експертиз.

БУТЕНКО А.П. Сергій Віталійович, тут набагато складніше, тому що є загальні вимоги, які висуває EQAR до так званих cross-border accreditation review, це загальні вимоги, але вони написані так широко, що у них можна втиснути що завгодно. Наприклад, там є одна з вимог, повага до національного законодавства, це дуже абстрактно. Це єдине, про що каже ця повага до національного законодавства при проведенні. І коли ми ловимо, відверто кажучи, за руку когось із агентств, про які згадував пан Роман, то вони кажуть, так ми ваше законодавство поважаємо, але не перевіряємо.

Тобто насправді таких чітких вимог єдиних немає, тут все побудовано на довірі. І тут в чому Україна потрапила десь, на наш погляд, в пастку, бо ми єдині, хто беззастережно дозволив будь-які моменти в цьому полі. Більшість країн

допускають регульовано інші агентства через якусь процедуру. Для того, щоб не змінювати закон ми, наприклад, звернулися з пропозицією змінити Постанову Кабінету Міністрів, бо у нас в законодавстві є, наприклад, вимога, що Кабінет Міністрів визначає перелік агентств, не написано як. Ми пропонували... це легше чим змінити закон, визначити порядок визнання, хто може потрапити в цей реєстр. Наприклад, щоб агентство принаймні написало саме заявку, бо ми автоматом включили всі європейські агентства, не питаючи, чи вони взагалі хочуть. Щоб вони писали звернення до Кабінету Міністрів, до Верховної Ради, до Нацагентства, до Міністерства освіти, це вже процедурні питання, зобов'язувались виконувати ті чи інші моменти, наприклад, долучати українських експертів, перевіряти національне законодавство та національні стандарти.

Тобто зробити вхід в систему іноземних агентств контрольованим і це дозволить вирішити ситуацію. За цим принципом діяли деякі країни, які дозволили, бо навіть оця cross-border accreditation не в усіх країнах Європи існує, це більше моральне, ці акредитації носять морально-організаційний характер, а не юридичний. Вони можуть не визнаватися країною іншою, але вони корисні для закладу, для отримання рекомендацій як покращити свою освітню програму.

Наталія Вадимівна, вона фахівець найкращий в Європі з цього питання, прошу.

СТУКАЛО Н.В. Якщо можна, я хотіла додати, що ми проводили консультації саме з керівництвом ENQA і EQAR, тому що у них є, у них нема вимог, але є те, що вони називають EQAR key considerations for cross-border accreditation, тобто considerations вони розглядають як настанови, як рекомендації, але вони ніколи не вимагають, і вони, зі свого боку, це не перевіряють, коли агентство здійснює за кордоном якісь акредитації.

І їх рекомендація була, що ви зі свого законодавства спробуєте це врегулювати, щоб от перевірялися отакі от речі, як там додержання національного законодавства. Ми виступали не один раз на всіх, і на генеральних асамблеях, і окремо для того, щоб ми могли обговорити, збирались всі керівники агентства ENQA, і ми так само виступали зі своїми пропозиціями. Тобто поки те, що тримається – це на наших, знаєте, особистісних отаких-от фактично і зв'язках.

І тому, що ми просимо, звертайтеся до нас, консультуйтеся, ми роз'яснюємо, ми зараз підготували роз'яснення для іноземних агентств як робити. Але це нічим законодавчо не підтверджено, тобто ми фактично це робимо тільки от просто на отаких особистісних зв'язках і на тому, що ми вже набули певного авторитету в цій системі. І їх рекомендація була, що якось спробуйте на національному рівні врегулювати, хоча вони повністю підтримують, і вони скрізь от підкреслюють, що Україна найвідкритіша країна. Але як ви отак відкрили повністю систему, вони до кінця не можуть це збагнути.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Найвідкритіша, але виникає питання, навіщо?

Друзі, очевидно, що цю діяльність іноземних агенцій потрібно якось врегулювати. Я, можливо, не буду в захваті від ідеї ставити якийсь фільтр доступу цих агенцій до України, але поставити їм якийсь мінімальний гайдлайн, набір вимог того, що вони як мінімум повинні перевірити, бо це те, що робить, власне, наше Національне агентство, і тоді у Національного агентства немає підстав оскаржувати, не визнавати і так далі, і так далі, або дати такі підстави нашому Національному агентству для того, щоб ми елементарну профанацію могли, не захищати потім свої права в суді і не виконувати свій обов'язок як Національне агентство в суді, а робити це, просто мати для цього механізм.

В мене друге питання, яке є, по умовних акредитаціях. За що дається умовна акредитація і кому вона дозволена?

БУТЕНКО А.П. Сергій Віталійович, ви зараз говорите про умовні за спрощеною процедурою ті, що... Дивіться, у нас, на жаль, законодавець має цю назву "умовна акредитація", під ним різні явища. Є умовна акредитація, яку отримує заклад вищої освіти внаслідок проходження, коли проходять акредитаційну процедуру, і в ній виявлені суттєві недоліки, визначені Положенням про акредитацію. Тоді він... Умовна акредитація, перш за все наголошую, що це акредитація, просто на короткий термін дії, на один рік. А є під тією самою назвою інше абсолютно явище, це акредитації для закладів по 295 Постанові Кабінету Міністрів безкоштовні за спрощеною процедурою, за паперовим аналізом звіту самооцінювання, на довірі, які дозволяють закладу не проходити повноцінне ревію. Ви зараз про друге, я так розумію?

ГОЛОВУЮЧИЙ. З якої причини не проходить?

БУТЕНКО А.П. Дивіться, на початку вторгнення, якщо так ми еволюційно на це подивимося, бо ми давно це не обговорювали, було прийнято рішення, що це можуть зробити всі, хто має бажання. Таке було наше узгодження, і ви брали в цьому участь.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, я пам'ятаю.

БУТЕНКО А.П. Ми помітили, як ми вже зазначали з колегами сьогодні, що це працює не так, як ми це бачили в 22-му році, ця процедура затяглась у 23-й рік, і ми не хотіли змінювати, як то кажуть, бо це принцип Нацагентства, не змінювати правила під час гри. Тому ми на початку 24-го року, а саме в березні, прийняли цілком нові правила і попередили, що з 1 вересня вони почнуть діяти, щоб заклади могли адаптувати свої системи. Наразі умовну акредитацію за спрощеною процедурою можуть отримати такі заклади вищої освіти: програма, яка готує фахівців для сектору оборони напряму, тобто це 25 галузь, 26 галузь (правоохоронна діяльність, військові галузі знань); це заклади вищої освіти, які реалізують свої освітні програми у прифронтових містах. Прифронтовими не по ступеню обстрілів чи по морально-етичному, а ті, які визначені відповідним нормативним актом як прифронтове місто, наприклад, Харків.

Третя категорія тих, хто можуть отримати умовну акредитацію, це заклади вищої освіти, які зазнали безпосередніх руйнувань внаслідок російської агресії. Тут найширше, мабуть, поле, тому що ці руйнування є більші. Вибачте, ми між собою так кажемо: не за вибиті вікна ми даємо умовну акредитацію, а коли це, дійсно, унеможливило. Ну, і знову ж беруться багато суб'єктів, вибачте, суб'єктивних даних. У нас створена комісія, в яку входять і члени Національного агентства, і секретаріат, яка приймає ці заявки по цьому пункту і перевіряє, наскільки це могло вплинути. Якщо зараз іде процедура, але був поруч приліт і, дійсно, вибиті вікна, двері, то, можливо, і в такому випадку програма отримає тимчасову умовну акредитацію до закінчення року. Але коли знищені корпуси, коли знищена інфраструктура, наприклад, був заклад, який не постраждав, але в нього ракета в жовтні прилетіла у, вибачте, в котельню, немає води, немає

опалення, все стає, аварійно рекомендується... але очевидно, що... а жовтень це якраз пік акредитаційного навантаження, що їм було не до акредитації. І ми на цей жовтень-листопад, всі, хто є в черзі, дали йому умовну акредитацію і з січня місяця вони знову вернулися в нормальний режим. Тобто тут більш гнучкий режим. Нам потрібно, щоб акредитація не стала бичем, але разом з тим і не було можливості, вибачте, відхилитись від цієї процедури.

І остання сама категорія, яка не попадає під наслідки війни, але до якої ми застосували, – це програми, які припиняють свою освітню діяльність. Якщо заклад вищої освіти показує, що це останній випусковий курс і більше набору заклад не здійснює за цим напрямком, це фініш, є звернення закладу, ми даємо.

Поясню, чому. Ідея акредитації – не перевірка, ідея акредитації – моніторинг для того, щоб покращити майбутнє цієї освітньої програми, це головна наша ідея. Але якщо програма закривається – це витрачання величезних ресурсів, багато навантаження для того, щоб тільки перевірити випуск. Це заперечує моделі якби ENQA в цілому, бо головна мета акредитації – це погляд в майбутнє, а майбутньої такої програми немає.

Таких було небагато, я думаю, буквально півтора-два десятка по країні, але такі випадки також у нас були. Це вичерпний перелік. Пробачте, і за зверненням Міністерства освіти і науки в процесі 2024 року, 2025 року ми уже добавили ще один пункт, коли заклад заходить в реорганізацію, тому що відбувається чехарда і з можливістю оплати, юридичних багато нюансів виникає в цих моментах. У нас, наприклад, був заклад, який проходив акредитацію в назві "Х", а в момент, коли потрібно було оплачувати, уже здійснив оплату в назві "У". І Держаудитслужба визнала це грубим порушенням фінансової звітності, і їм, і нам, і зробила відповідні нам зауваження. Тому за зверненням Міністерства освіти так само програми на рік реорганізації можуть бути за бажанням закладу – це все за бажанням закладу, відхилені. Хочу сказати, що навіть прифронтові заклади активно проходять повноцінну процедуру.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Андрій Петрович, а скільки приблизно, яка частка освітніх програм, які мають, серед тих 24 тисяч, які є, які мають чинний сертифікат про акредитацію? *(Загальна дискусія)*

БУТЕНКО А.П. 33 відсотки з кількості... *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. 8 з чимось тисяч. Окей. А всі інші? Умовно не мають...

БУТЕНКО А.П. Всі інші взагалі не зверталися до системи забезпечення якості в новому форматі. Тобто вони або неакредитовані, або мають старі сертифікати, як ми їх називаємо, сертифікати МОН, тобто акредитовані за старим законодавством, яке діяло до 2019 року: акредитація спеціальностей. Згідно з перехідними положеннями законодавства всі акредитації, які були чинні на 24 лютого 2022 року, є чинними безстроково по суті, ну, і тому заклади їх продовжують. Але і це нормальний еволюційний шлях, що заклади... Ну, програми ж зароджуються, вони до нас приходять поступово. Тобто наразі до системи Нацагентства звернулась лише третина програм.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Окей. А яка частка програм, які мають другу, третю поспіль, умовну акредитацію?

БУТЕНКО А.П. Таких не так багато, у відсотках не скажу, тут легше сказати в цифрах: що десь три поспіль умовні акредитації – це близько півтори-дві сотні; тих, що дві, ну, достатньо багато, я скажу, це вагоме... Вибачте, я зараз можу шукати в звіті, не готовий до кількісного показника.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це якимось чином на щось впливає? Це в мене питання до обох вас: до pana Михайла і до pana Андрія. Наявність акредитації якимось чином стимулює університети до... Або якось інакше перефразую: наявність великої кількості умовних акредитацій, неакредитацій, неакредитованих програм, вона якимось чином позначається на університеті, чи є якісь стимули в університеті взагалі акредитовувати програми?

БУТЕНКО А.П. Сергій Віталійович, дякую.

Це була дискусія, коли проектувалася модель акредитації в Україні, і тоді було дві якби думки основні, я їх зразу, ознайомлю, тому що, щоб я розумів, що ви ж не просто питаєте, а шукаєте рішення проблеми.

Перша думка була така, що якщо умовна акредитація вдруге, то заклад позбавляється права підготовки. Виявилось, що це в українському законодавстві фактично неможливо, бо це перегляд ліцумов і глобального законодавства.

А друге, що проблема могла змінитися, а особливо в теперішніх умовах. У закладу була проблема, наприклад, по структурі освітньої програми, вони отримали в 2023 році умовну, ми їм поправили цю структуру, підказали, вони виправили, все чемно зробили. Але до 2024 в них розбіглися викладачі і вже проблема інша у цієї програми, тобто і таке часто буває, що змінюється проблема, за що вони отримують умовну. Відповідаючи на пряме ваше запитання, була вибрана друга модель, акредитація в Україні недешева, вона насправді, можемо чітко показати куди розходяться ці гроші. А лєвова їх частка, близько 80 відсотків, розходиться всім суб'єктам, хто бере в цьому участь – це галузеві експертні ради, експерти, платяться податки. Тобто це не заробіток Національного агентства, ми на цьому завжди наголошували. Але для закладу, який рік по року платить, там зараз це складає 86 тисяч, якщо мені пам'ять не зраджує, платить за це такі суми, ну це, як то кажуть, впливає на бюджет.

Далі. Зараз багато запитань від абітурієнтів, чи акредитована освітня програма. Складаються рейтинги закладів вищої освіти за кількістю успішних і неуспішних акредитацій, тобто це важливий морально такий момент. Але все залежить від культури університету. Деякі університети переживають за свою першу з поміж 50-и, умовну, і страшно переживають, і намагаються її виправити, а дехто каже, боже, у нас всього 60 відсотків умовних, нормально. Це все-таки знову ж залежить від адміністрації і менеджменту цього університету.

ГОЛОВУЮЧИЙ. А чи, може, є сенс ввести якийсь коефіцієнт в, наприклад, формулі фінансування університетів в залежності від кількості успішно акредитованих освітніх програм або не успішно, неакредитованих освітніх програм? Пане Михайло.

ВИННИЦЬКИЙ М. Ну, дивіться, я скажу таким чином...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вибачте, я додам, або в контракт директорів.

ВИННИЦЬКИЙ М. В контракт директорів ми вже це вносимо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Бо ви казали про необхідність змін до законодавства, я не впевнений, що все варто прописувати в законі як виключні переліки, або не виключні, нам не дозволяють.

ВИННИЦЬКИЙ М. Абсолютно правильно. Зараз вноситься як стандартна практика, фактично останніх два роки. А в нас, як ви знаєте, приблизно 25 плюс 18... за цих два роки буде 43 майже ректори, які... да, 43 ми очікуємо ректорів, які будуть підписувати з нами, з Міністерством освіти контракти. В кожному з цих контрактів є передбачена певна кількість, відсоток акредитованих програм не умовних. В залежності від того, що є зараз в закладі, ця цифра може бути від 50 відсотків до 75 відсотків, а якщо є висока кількість вже акредитованих, відповідно тоді ставиться вища планка. Тому це вже внесено в контракти ректорів. Я так само хочу звернути увагу, що рівень акредитації є один з параметрів, які ми розглядаємо під час рішень про реорганізацію закладів вищої освіти. За останні 3 розпорядження, які були, а я нагадаю, – це Одеса, це Кам'янець-Подільський і це Умань – в кожному випадку той заклад, який мав гірші показники по акредитації, був приєднаний до того закладу, який має кращі показники по акредитації.

І в деяких закладах ми маємо ситуацію, як, наприклад, в останньому ми побачили, що ті самі сертифікати про акредитацію спеціальностей або програм, про які Андрій Петрович згадував, що вони були видані Міністерством освіти, вони насправді масово закінчувалися з початком 26-го року. І це означало, що є величезний тягар, який передбачається, фінансовий в тому числі, на заклад вищої освіти, який би мав провести таку величезну кількість акредитацій. В цьому випадку це було понад дві третіх програм, які треба було акредитувати впродовж одного року для маленького закладу у відносно маленькому місті в Центральній Україні. Це було би просто занадто великим тягарем. Тому якраз ці реорганізації, вони призводять до того, щоби зняти цей фінансовий тягар і так само щоб все-таки укрупнити ті ресурси, які потрібні. Тому що ті заклади, до яких ми приєднуємо, мають уже розроблену систему забезпечення якості і відповідно ця система тепер поширюється на всю, на вже об'єднаний університет. Це останні три приклади: Одеса, Кам'янець-Подільський і Умань.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Михайло.

Так, може, все ж таки ввести стимулюючий фактор? Коефіцієнт, наприклад, чим більше акредитовано, тим більше, вочевидь, університет витратив на акредитацію. То, можливо, дати їм якийсь підвищуючий коефіцієнт, який міг би покриватися, і стимулювати їх формулою фінансування, а не навпаки?

ВИННИЦЬКИЙ М. Так, ми це розглядали. Насправді при останніх змінах до формули ми також це розглядали. На жаль, в цей час якраз була, ще діяла ця постанова, про яку Андрій Петрович сьогодні згадував, яка була введена на 2023-2024 рік, під час воєнного стану. Зараз ми вже повернулися до більш такого, нормального, стабілізованого стану в системі вищої освіти, і, очевидно, в наступній ітерації формули будемо це так само і включати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Михайле.

Я насправді міг би довго про це говорити, але мені здається, що ми вже з вами це проговорювали не один раз і на наших робочих зустрічах, і на деяких форумах, які проводив Андрій Петрович в різних регіонах України. Я принагідно, до речі, хочу сказати, що навряд чи ми зможемо бути 17-18 липня, тому що це наш пленарний тиждень. Не липня, вибачте, вересня, бо це у нас пленарний тиждень буде. Ну, поміняйтете. Якщо поміняєте, то да, тільки не на наступний тиждень, а тиждень перед цим, бо в нас наступного тижня (я потім з колегами поговорю) буде одне виїзне засідання комітету. І ми вже неодноразово це говорили, я розумію, що архітектура планувалася достатньо давно. Викликів багато, вони змінюються. Дещо змінюється так, що потребує навіть потенційно внесення змін до законодавства. І я думаю, що нам всім треба, колеги, з вами все ж таки зібрати робочу групу і з Національним агентством, і з Міністерством освіти і науки, і зі службою Руслана Гурака насправді, і всім разом поговорити по новій архітектурі забезпечення якості освіти, яка би включала і саму структуру Національного агентства, і функціонал, і питання іноземних агенцій, акредитації.

Я все ж таки вважаю, що нам потрібно, так чи інакше, повертатися до питання первинної акредитації або чогось іншого на заміну цього. Ну, тобто питань багато, і вони повинні бути комплексні. І тут не просто точкова зміна в

законодавстві, я думаю, що це трішки більше. Тому нам треба поговорити і про законодавство, і про нормативку, яка буде під ним, яка зараз є, що заважає, про ліцензійні умови, про перевірки ліцензійних умов, і об'єднати це все, синхронізувати в один механізм. Якщо не заперечуєте, ми поставимо це в проект рішення комітету.

Шановні колеги народні депутати, чи є ще запитання до Національного агентства або Міністерства освіти і науки? Якщо немає, то на завершення дам слово Олександру Марковичу Бандурці, академія правових наук і перейдемо до прийняття рішення.

БАНДУРКА О.М. Дякую.

Сергій Віталійович, хотів подякувати і вам особисто, і комітету за намагання підтримати Національну академію правових наук в своїх зверненнях до відповідних інстанцій. Ми відпрацюємо ваші намагання.

Шановні колеги, проблеми вищої освіти не можна розглядати окремо від проблем університетської науки. І проблеми вищої освіти, університетської освіти, не є проблемою окремого міністерства чи суб'єктів тих владних повноважень, які керують вузам – це загалом державні проблеми.

У нас є Стратегія розвитку вищої освіти в Україні до 2031 року, вона розроблена на виконання Указу Президента "Про вдосконалення вищої освіти в Україні". Цією стратегією поставлено низку завдань, але вона була зроблена в мирний час і, можливо, нині є доцільним, з урахуванням і сьогоденного обговорення, і результатів державної атестації вищих навчальних закладів та наукових установ, практики акредитації, уроків і викликів воєнного часу оновити цю стратегію. І Національна академія правових наук, думаю, як і інші галузеві академії, в цьому можуть прийняти участь.

Я хотів сьогодні, виходячи з того, що ключовим питанням і ключовим словом сьогоднішньої повістки дня є стан вищої освіти, кілька зауважень, інформацій, огляд як кажуть не стану вищої освіти, а з наукових позицій, заважає і є тормозом до усунення недоліків вищої освіти в діяльності університетів є надмірна врегульованість і залежність університетів від суб'єктів управління. Я не маю на увазі тільки Міністерство освіти і науки, у нас половина університетів

керуються, упорядковуються, направляються іншими суб'єктами. І тут є питання, часто проблеми ускладнюються безкінечними перевірками, тотальним контролем. У державі є 12 чи навіть більше суб'єктів владних повноважень, які мають перевіряти університети, часто не будучи компетентними в освітній чи науковій діяльності. І тому, можливо, комітету слід на це звернути увагу.

Я не буду перечисляти всіх суб'єктів: Національну поліцію, Департамент стратегічних розслідувань, Державну службу аудиторську, Рахункову палату, Міністерство фінансів, та й Міністерство освіти і науки, і НАЗЯВО. Треба впорядкувати систему перевірки контролю університетської діяльності. Ми говоримо про університетську автономію, певно, треба говорити "умовно", тому що ця університетська автономія далека від актуальності.

Наступна проблема – це прив'язка кількості студентів до кількості академічних годин, пряме негативне явище на стан освіти і діяльності. Сьогодні про це менше говорили: навантаження, розподіл академічних годин, але от Національна академія правових наук глибоко досліджує, будемо говорити, негативні фактори в суспільстві. І втрата соціальних цінностей, відчуття і відсутність системного і критичного мислення, втрата почуття патріотизму значної кількості молоді, пасивне, негативне ставлення до закону, проблеми в національно-патріотичному вихованні – це все наслідки кризи гуманітарних наук. І на це треба звернути увагу, що і фізик, і хімік, і будь-який інший технічний спеціаліст має бути широко освіченим, мати відповідний кругозір, мати мислення, інакше з нього не буде того науковця, який потрібний державі.

І ще одна, будемо говорити, нісенітниця: вимога захисту дисертації доктора філософії під час навчання в аспірантурі в термін. А якщо на місяць запінився? Був в евакуації, був в лікарні, чи з інших там об'єктивних, чи навіть суб'єктивних причин. І тут це потрібно переглянути, що, можливо, захист дисертації не пізніше як впродовж, там, трьох чи шести місяців після закінчення навчання в аспірантурі, а часто це зв'язано із фінансовою стороною.

Згадувалося, що 93 тисячі науковців у нас сьогодні працює в закладах вищої освіти. Давайте згадаємо, що їх було колись 153 тисячі, 10 років тому назад. І де ділися ці науковці? Ми їх втратили, Україна від цього не виграла. І тому треба ще ставити питання про збереження наукового потенціалу університетів.

І, нарешті, викликає негативне ставлення в вузах – це комерційний характер змагань за невідомі для більшості громадян України публікації в Scopus та прирівняних, де головним є розмір Гірша, який ніяк не оцінюється, не впливає на внесення того чи іншого університету, їхній внесок в оборону країни, в економіку, в суспільний розвиток, навчання і тому подібне. Це колись започаткувала як комерційний проєкт сумновідома ексміністр Гриневич. Її немає, а її справа живе. Мені здавалося, що Міністерство освіти і комітет як інститут парламентського контролю мали б на це звернути увагу.

Вимога яка: оплати, там, 800, чи скільки-то доларів за публікацію. А на момент захисту ця вже публікація не є атестованою, акредитованою. Тоді починай все спочатку, тому що не працює, вже це не рахується.

Ну, і останнє, на що я хотів би звернути увагу. Є таке явище як залученість до вищої освіти. Ми сьогодні говоримо про скорочення вузів, про умови прийому і тому подібне. Найбільша залученість до вищої освіти це в країнах з найвищим добробутом населення: Фінляндія – 92 проценти, США – 82 проценти, Швеція – 79 процентів. А якщо брати за числом осіб з вищою освітою, то ми йдемо до Європи, давайте будемо орієнтуватися на європейські країни, у нас десь 30 відсотків, було 28, думаю, що це зросло, а в країнах Європи 45-52 відсотки, тобто нам є на що орієнтуватися.

А в цілому, безумовно, що зміни, які проходять в системі вищої освіти, вони є позитивними, але їх не можна відривати від процесів, які відбуваються і в системі науки, яка забезпечує освіту від університетської науки.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександр Маркович.

Колеги вже наполягають переходити до прийняття рішення. Шановні колеги, я так розумію, що ця ініціатива підтримується заступника голови комітету. Шановні колеги, прошу вас увімкнути камери на хвилинку, ставлю на голосування...

По-перше, давайте, хочу подякувати Андрію Петровичу і всій команді за те, що вони роблять. Насправді те, що було зроблено за часи нашої каденції і за часи вашого повноцінного функціонування, насправді це величезна робота, і ми вам за

це дякуємо. І вона не просто величезна, вона ще фундаментальна, ґрунтовна і дуже якісна. Чи можна було краще? Конечно, завжди можна куди краще, і ми могли краще, і Міністерство освіти і науки, можливо, могло краще. Але менше з тим зроблено насправді дуже багато. І те, як швидко ми рухаємося в бік визнання Європою, це теж дуже важливо. Я сподіваюся, що ми за часи вашої каденції досягнемо тієї мети, яку ви ставили перед собою. Я знаю, що ви теж на це сподіваєтесь.

Отже, шановні колеги, дякую за доповідь щорічну. А колегам народним депутатам пропоную перейти до прийняття рішення. Шановні колеги, щоб довго не зачитувати, ставлю на голосування проект рішення, який вам всім розданий. Хто – за? Прошу проголосувати.

ГРИЩУК Р.П. Грищук – за.

ГРИШИНА Ю.М. Гришина – за.

КИРИЛЕНКО І.Г. Кириленко – за.

ВОРОНОВ В.А. Воронов – за.

ЛИС О.Г. Лис – за.

ПІПА Н.Р. Піпа – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наталія Романівна є.

Хто – утримався? Проти? Немає. Дякую, колеги. Одноголосно рішення прийнято.

Переходимо до першого пункту порядку денного: про стан підготовки підзаконних нормативно-правових актів на виконання Закону України "Про дошкільну освіту". Доповідачем є заступниця міністра освіти і науки пані Анастасія і співдоповідачем є Володимир Воронов, голова підкомітету.

Будь ласка, пані Анастасіє.

КОНОВАЛОВА А.А. Дякую, колеги.

Шановні народні депутати... А можна презентацію?

Колеги, на міністерство було покладено 82 нормативно-правових акти, де ми були головними, з них 5 наразі неможливо виконати через те, що 61 Постанова Закону "Про освіту" є на порозі і також через необхідність прийняття змін до двох інших законів. Тому 5 ми зняли із себе як ті, що неможливо виконати тимчасово. З 77, за які ми відповідальні, на сьогодні 64 прийнято. Це актуальна інформація, тому що 20 хвилин тому на позачерговому засіданні уряду було прийнято 4 постанови, з них зокрема одна об'єднує 7 постанов, які на нас були покладені, це положення про типи. Також є на сьогодні затримка з 10 нормативно-правовими актами, і 3 потребують перегляду, про що далі буду говорити.

Але хочу звернути увагу, що на сьогодні, на даний момент 83 відсотки у нас нормативно-правових актів прийнято. Постанови, які прийняті сьогодні були, 20 хвилин тому, будуть опубліковані сьогодні ввечері.

А можна наступний слайд? Я хочу наголосити, що на сьогодні абсолютно всі нормативно-правові акти, які потрібні для того, щоб закон виконувався, прийняті: це положення про нові типи, положення про форми, типові штатні нормативи, тарифні розряди і платні послуги. Я хочу наголосити на тому, що ми до жодного документу не підійшли формально.

Напевно, що я могла про це вже звітувати і минулого комітету, але закон дійсно інноваційний, він новий, він не зрозумілий іншим ЦОВВам, він не зрозумілий ключовим стейкхолдерам. Тому нам довелося боротись за кожен букву нових типових штатів, положень про типи, тому що ми прагнули до того, щоб закон, дійсно, виконувався, а не формально закрити наші 82 задачі. І це було дуже важко, тому що це обсяг роботи, який в такі стислі терміни, напевно, нашим директором ще за історію України не виконувався.

Над чим ще триває робота? Якщо можна, наступний слайд. На сьогодні Державний стандарт дошкільної освіти є на громадському обговоренні і для нас це є надзвичайно важливим документом. Знов-таки ми могли б підійти дуже формально до цього процесу, перейменувати базовий компонент – державний стандарт і сидіти зараз переможцями, все прийнято. Ми цього не зробили і зараз готові нести відповідальність за будь-яке рішення комітету, тому що державний стандарт – це другий по важливості документ після закону.

Для нас було надзвичайно важливим, щоб він був якісним, відповідав вимогам Європейського Союзу. В розробці нового стандарту приймала активну участь і команда підкомітету. Я дуже за це дякую Володимирі Анатолійовичу, за активну залученість, навіть персональну, в розробці цього НПА, також наші науковці, практики, команда Кембриджського університету, Представництво Міністерства освіти і науки Фінляндії. І на сьогодні це, дійсно, якісний документ, який, я сподіваюсь, буде слугувати на користь дошкілля.

І цей документ через те, що з ним була затримка і це було наше рішення, на яке ми пішли, навіть розуміючи, що сьогодні будемо тут сидіти в двієчниках, але це потягло за себе такий документ як положення про грифи, типові програми підвищення кваліфікації, які не було сенсу приймати без державного стандарту.

Знов-таки хочу наголосити, що ми не хотіли займатися імітацією роботи, імітацією успіху. Тому за будь-який неуспіх сьогодні я готова нести персональну відповідальність, тому що команда МОН зробила все можливе і неможливе для того, щоб на сьогодні ми звітували 83 відсотки виконання закону, причому з якісною нормативно-правовою базою.

Потребують... те, що ми не можемо на сьогодні, на жаль, зробити. Ні, точніше можемо, але не будемо, це державна програма адаптації приміщень, на сьогодні, да, революційне таке, але... Дайте мені домовити. Державна програма адаптації приміщень. Адаптація приміщень закладів дошкільної освіти, маються на увазі укриття. На сьогодні в мене зі всіма погоджена програма без грошей. Що це означає? Якщо на державну програму не виділено грошей, то це для громад жодної користі не несе, а несе тільки навантаження на звітування.

Тому на сьогодні нам потрібна або дуже вагома підтримка в тому, щоб в нас був змінений Бюджетний кодекс, щоб у нас були, дійсно, була, можливо, субвенція на укриття в дошкільній освіті і також нам потрібні гроші, ми країна у війні. Але приймати таку постанову, яка абсолютно є пустою, по-чесному кажучи, просто я персонально дуже не хочу. І сподіваюся на вашу підтримку в тому, щоб ми все ж таки довели до того, щоб під цією програмою були гроші, і тільки тоді її прийняти.

Грантова програма на фінансування укриттів, на сьогодні у нас є публічний інвестиційний проєкт, який є зареєстрованим, є пріоритетним, немає грошей. Ми

ведемо перемовини зі Світовим банком на фінансування цієї програми і я, ми очікуємо, що буде оприлюднене дуже позитивне рішення цього тижня на Ukraine Recovery Conference про фінансування цієї програми. Тому на сьогодні її немає, але це процес, який іде до позитивного вирішення.

І порядок проведення перевірки кандидатів на посаду. Знову таки на сьогодні є всіма погоджена постанова, яка по суті робить прийняття на посаду двірника в заклад дошкільної освіти важчою, ніж прийняття заступника міністра України, освіти і науки України на посаду. Чому? Тому що на сьогодні є відсутні єдині бази і реєстри, до яких можна звернутись. Тому, щоб перевірити всі вимоги закону, керівнику треба писати листи в чотири установи. Я вважаю, що на сьогодні це викличе колапс системи. Поки не буде в нас баз даних, де керівник зможе сам, як у випадку з МВС, або через Дію витягувати ці рішення, або ми можемо частково на сьогодні виконати це перехідне положення закону, або, якщо формально його виконати і з себе зняти відповідальність, це буде дуже безвідповідально до практиків, які будуть змушені робити додатково дуже велику кількість роботи. Тому я прошу... .

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані Анастасія, можна одразу запитати по цьому, що конкретно потрібно перевірити у цього працівника дошкільній освіті, що... для чого треба оці чотири листи писати?

КОНОВАЛОВА А.А. Так. По наявності кримінальних проваджень, це легко, це довідка з Дії, з МВС вона витягується, тут питань немає. Далі у нас є питання по наявності справ, пов'язаних з сексуальними цими історіями, вибачте. І тут у нас є реєстр, він зараз пілотується, реєстр судових рішень, але через те, що він зараз пілотується, до нього ще немає доступу. Тому формально, щоб перевірити кожного кандидата, треба писати лист в ДСА. І це дуже довгий процес, ми самі знаємо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. А ще які?

КОНОВАЛОВА А.А. Далі. Довідка про працездатність, про дієздатність, це, в принципі, про те, що людина є дієздатною, в принципі, у нас всі люди є дієздатними, якщо вони старші 18 років, але, якщо інше не вирішено судом. І тоді

це інший реєстр і цю довідку треба теж... Я можу вам вислати проект постанови, який на сьогодні є затверджений всіма ЦОВВ, де, в принципі, виходить, що нам потрібно всім писати листи, чекати на відповідь і ми не зможемо двірника найняти місяцями.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. Я чого запитую, мені здається, що ці норми є не тільки в законодавстві про дошкільну освіту, це є і в нашому законі, який ми будемо голосувати наступного тижня про безпеку шкіл. У мене у зв'язку з цим, і це теж не остання історія. Наталія Романівна тягне руку, бо теж розуміє, про що я говорю. У мене зараз в цьому контексті є питання до нас всіх, а оці норми, які ми прописуємо, наприклад, в законодавстві про повну загальну середню освіту, вони будуть працювати яким чином? Таким же самим: заклади освіти будуть листи писати на кожного працівника?

От зараз ми вносимо... От, Юлія Миколаївна, якщо ви чуєте, от є запитання. От якщо ми зараз внесемо зміни в Закон про ПЗСО, що стосується безпеки шкіл, і там теж є норма про працездатність, непрацездатність, про сексуальні домагання в колишньому, в минулому точніше, і так далі, і так далі. Як воно буде працювати? Воно взагалі буде працювати, чи ми теж потім будемо робити нормативку або не будемо робити нормативку саме тому, що це неможливо виконати, бо тоді в нас будуть паралізовані заклади освіти?

Я розумію, Юлії Миколаївни вже з нами немає.

КОНОВАЛОВА А.А. Сергій Віталійович, якщо я можу запропонувати від себе. Дійсно, це потрібні норми, ніхто не каже, що вони не потрібні.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Понятно. Вони ж розумні.

КОНОВАЛОВА А.А. А до того треба... Але не можна очікувати, що це станеться, коли хтось напише нормативно-правовий акт. Нам потрібні реєстри, в які керівник закладу дошкільної освіти може зайти і перевірити. У нас на сьогодні такий реєстр відкритий має МВС, і можемо зайти і перевірити це в Дії.

Тому моя величезна пропозиція. Це був документ, який найбільшій був для нас, але треба відповідні органи саджати за стіл і мати план, як ми будемо це виконувати і коли ці реєстри реально зробити. Бо на сьогодні їх немає, і тому

просто надягати оце на голову – це колапс системи сьогодні дошкільної освіти. Ну, а, в принципі, це ж питання не тільки дошкільної освіти, бо ми не хочемо людей з кримінальним минулим не тільки в садочках бачити, а в принципі в закладах освіти.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наталія Романівна, ви теж з цього питання хочете прокоментувати? У вас рука піднята. Мабуть, ні.

Пані Анастасія, продовжуйте, будь ласка.

КОНОВАЛОВА А.А. Дуже дякую. Якщо можна, наступний слайд. На сьогодні що в нас вже працює? Завершився національний експеримент по впровадженню нового Закону "Про дошкільну освіту". Сьогодні функціонує досить-таки багато центрів нових типів. Це 24 центри педагогічного партнерства, 2 мобільні садки у вигляді мобільних команд, 18 дошкільних підрозділів в пристосованих приміщеннях і 22 ясельні групи для дітей від 1 року на сьогодні. І ми саме на базі цього експерименту і виписували нашу нормативно-правову базу, тому що хотіли бачити, як воно має працювати, щоб не придумувати щось, що не запрацює в майбутньому.

Наступний слайд, будь ласка. Так, я тут хочу подякувати за увагу, але в першу чергу за допомогу і команді підкомітету, команді МОН за те, що вірили і йшли до кінця. Пану Олександр Сичу персонально, який читав о 7-й ранку наші НПА і давав до них зауваження. Звичайно, Володимир Анатолійовичу, який за нас вписався і йшов, теж іде до кінця, да, і досі йде до кінця.

Але насправду я пишаюся роботою, яку команда проробила. Це якісні документи, які дозволять впроваджувати закон, дійсно, а не просто прийняті для галочки. У нас ще багато попереду роботу, це є так, але у нас є і надійний фундамент. Я дуже прошу, незважаючи... будь-яке рішення комітету ми приймемо з гідністю, але не знімати контрольне питання про виконання закону, тому що у нас є дуже важливий НПА, який ще не є прийнятий, ми боремося там на тому фронті, – це Санітарний регламент.

Санітарним регламентом можна перекреслити всі наші чудові 64 НПА і новий Закон "Про дошкільну освіту". Це дуже важкий зараз документ, він дуже

важко іде. Тому що, якщо ми будемо продовжувати по розкладу, вибачте, какати в баночки, то ми не зможемо організувати, дійсно, нові типи. Якщо ми будемо чіплятися за те, що нам нікуди винести матраци на провітрювання, ми не зможемо організувати мобільні садки. І тому я дуже прошу взяти, все ж таки тримати на контролі це питання, бо без нього ми не зможемо, без цього документа запровадити новий закон.

Команда МОЗ дуже багато працює, їм дуже важко, тому що вони проходять через ті ж кола аду, що й ми, узгодження документа, і всі дають протилежні пропозиції. Тому тут дуже важлива політична воля, про що, власне, був закон і нащо він приймався, – а це про доступ до якісної дошкільної освіти.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Анастасія. Я вже хотів зняти це контрольне питання.

Володимир Анатолійович, для співдоповіді. Володимир Анатолійович Воронов, будь ласка.

ВОРОНОВ В.А. Доброго дня, колеги. Уважно слухав Анастасію. Я хочу всіх привітати. Я знаю, яке рішення сьогодні буде виносити комітет, і ми уважно сліdkували за тими місяцями, і на сьогодні вже маємо результат.

Я хотів би сьогодні повністю свій виступ присвятити тому, що я трохи для себе розділяю відповідальність міністерства і той об'єм роботи, який зробила Анастасія з моєю командою, зі своєю командою, з усіма тими організаціями, які допомагали. Я хочу відзначити позитивну динаміку у ході підготовки нормативно-правових актів і тому хочу, як раніше ми казали, сьогодні згадати про своє добре серце і повністю стати на захист заступника міністра, і хочу і надалі допомагати, і не хочу, щоб це рішення демотивувало команду і саму Анастасію. Повністю підтримую, ви зробили, я вважаю, що ви зробили неможливе. Але хотів би висловити декілька занепокоєнь та зробити декілька пропозицій.

По-перше, пропоную спільно з МОН скласти новий перелік НПА, необхідних для реалізації закону, що не увійшли до попереднього переліку, тобто залишилися поза увагою. На підставі нового переліку здійснювати подальший комітетський контроль.

По-друге, викликати також у серпні або у вересні центральні органи, у відповідальності яких була розробка також ключових НПА. Мені незрозуміло, що заважало приміром МОЗ підготувати перелік заходів з охорони здоров'я вихованців, а особливо оновлений Санітарний регламент. Серед ухвалених НПА ми фактично не бачимо НПА інших, крім МОН, ЦОВВів.

Щодо оцінки діяльності МОН, можу сказати, виходячи з власних спостережень за роботою заступника міністра та її команди, що ми з моєю командою всіляко допомагаємо у напрацюванні необхідних НПА. Але ми повинні визнати, що доволі часто добрі проекти ставали заручниками безпорадності інших ЦОВВів і загалом Кабінету Міністрів України. Тому підтримую роботу Анастасії Коновалової цілком, але не підтримую в цілому роботу Кабінету Міністрів України в цьому напрямку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Володимир Анатолійович.

Шановні колеги, чи є в когось необхідність обговорити наш проект рішення і це питання?

ППА Н.Р. Так, в мене коротко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наталія Романівна.

ППА Н.Р. Я підтримую рішення комітету, але, власне, хотіла подякувати команді пані Коновалової, що вони насправді працюють не формально, а працюють нормально з документами, і потім це буде документом, а не просто папером, який ми прийняли, а він не працює. То на цей момент я хотіла звернути увагу і, власне, команді подякувати, але насправді з усіма попередніми зауваженнями я згодна. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наталія Романівна, а ви чули, що ми говорили якраз з пані Анастасією про те, що для того, щоб отримати деякі довідки, які ми вимагаємо законом, потрібно окремо звертатися в чотири різні установи? Це стосувалося питання про колишні, про недопуск до освітніх закладів тих, хто мав раніше сексуальні домагання чи звинувачення в цих сексуальних злочинах, щось там про дієздатність чи про недієздатність за рішенням суду. Ті речі, які ми прописуємо з

вами в різних законах, виявляється, що зараз є проблема: реєстрів нема, вони не працюють і, наприклад, там при прийомі на роботу потрібно майбутньому керівнику закладу, да, який буде приймати майбутнього працівника, написати купу листів, щоб отримати від них адресну відповідь, від цих установ. Ми знаємо, от коли ми вносимо, от ви знаєте про цю проблему? Бо ми зараз там будемо вносити про безпеку шкіл, наприклад, да, законопроект, і він теж там має такі самі вимоги, тобто ми можемо ускладнювати... або воно не буде працювати після того, як ми це зробимо, або воно буде ускладнювати життя керівників закладів до нестерпності. Я просто хочу, щоб Наталія Романівна, Юлія Миколаївна...

ППА Н.Р. Я почула і насправді від вас, я почула, що мусимо її врегулювати і що для цього якраз нам потрібна співпраця з урядом, щоб це змінити. Я попередньо цього не знала.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте мати на увазі це, тому що у нас потім можуть виникнути проблеми з імплементацією, не тому, що не розроблений НПА, а тому що його неможливо виконати в нормальному вигляді. І, можливо, до речі, в даному випадку його нерозроблення навіть покращить ситуацію, тому що робить не обов'язковим виконання закону в якийсь момент або неможливим виконання цієї норми.

Шановні колеги, я по нашому питанню, яке ми зараз розглядаємо, про дошкільну освіту. Хочу зауважити, і це буде в позитивному вигляді характеризувати роботу пані Анастасії. Коли пані Анастасія зайшла на посаду заступника міністра освіти і науки, якщо я не помиляюсь, то у нас було розроблено аж нуль нормативно-правових актів на виконання нашого закону. На той момент він вже вступив в дію, бо це ж було 2025 року, пані Анастасія, вас призначили, да? І він вже вступив в дію, і за цей час колеги розробили до 1 липня 54 нормативно-правових акти, а враховуючи сьогоднішнє рішення, хоч воно ще не опубліковано, але будемо вважати, що розроблено більше 60-и з 82-х, що насправді є величезною роботою. І я думаю, що пані Анастасію та її команду треба відмітити, подякувати їй і її команді, і пану Володимирі Воронову, і його команді, які насправді працювали спільно над цим питанням, і секретаріату, і

Олександру Сичу окремо, тому що це насправді ваша спільна робота, якої багато, і ви великі молодці. Але я хочу звернути увагу на те, що закон вступив в дію 1 січня. На той момент було розроблено нуль нормативно-правових актів і всі, хто хотіли працювати за новим законом, не могли працювати. Нагадаю, чому це було зроблено. Рік тому закон був прийнятий Верховною Радою, оприлюднений і мав повноцінно вступити в дію через рік, а саме 7 липня, тобто сьогодні по великому рахунку. Але на прохання Міністерства освіти і науки, а саме першого заступника міністра пана Кудрявця ми перенесли вступ в дію на 1 січня 2025 року, врешті-решт закон вступив в дію, але не запрацював. Я нагадаю, що тоді у нас було засідання комітету, на якому ми обговорювали з першим заступником міністра це питання. У мене є стенограма його доповіді тоді, де він сказав, що насправді вони мають бути, всі підзаконки мають бути відповідно до дії закону до 7 липня 2025 року. І цитую: "І відповідно ми досягнемо всіх показників". Так-от, ми в той момент спокійно взяли ці слова до відома, але стенограми в комітеті Верховної Ради зберігаються довічно, тому зараз якраз той момент, коли все мало бути готове і всі показники мали бути виконані.

На жаль, вони не виконані приблизно на 20 відсотків. І це дуже добре, що ми виконали 82 відсотки, але 18 ми все ж таки не виконали і на це був рік. Тому, при всій повазі і подяці до пані Анастасії, її команди, пана Володимира Воронова, який підставив своє досвідчене плече, все ж таки я пропоную на даному моменті відділити оцінку пані Анастасії від оцінки роботи міністерства. Да, основний провал був зроблений в I півріччі після прийняття закону. Перше – завжди помилка в плануванні веде до негативних результатів, в даному випадку, на жаль, так само і сталося. Тому, шановні колеги, на прохання пані Анастасії, хоча у мене уже було бажання, чесно кажучи, зняти це питання з контролю, тому що вже рік ми приділяємо йому увагу і насправді розумію, що всі вже трішечки від цього втомилися, хоча мені здається, що це теж допомагає рухати процес і іноді нам підключатися в той момент, коли потрібна додаткова політична воля до вирішення якихось питань. Я все ж таки запропоную, напевно, коли – у серпні, у вересні, коли краще нам наступний раз повернутись до контрольного питання?

_____. В серпні.

ГОЛОВУЮЧИЙ. В серпні. Добре, шановні колеги, тоді поставимо в рішенні комітету в серпні, ми все ж таки зробимо черговий розгляд контрольного питання про стан підготовки НПА на виконання Закону України "Про дошкільну освіту". А зараз, шановні колеги, прошу перейти до прийняття... .

ВОРОНОВ В.А. Сергій Віталійович, можна 10 секунд, пропозицію внести перед голосуванням?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, Володимир Анатолійович. Конечно.

ВОРОНОВ В.А. Щоб ми ще могли запросити представників інших виконавчих органів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, давайте.

ВОРОНОВ В.А. Щоб не тільки МОН, а ще і МОЗ, і Мінрегіон теж і відповідали за якби свою відсутність, тієї відповідальності, яка на них була покладена.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Володимире, це якраз те, про що ви говорили. Давайте тоді запросимо всіх тих, хто відповідає за розробку нормативно-правових актів. Крім, зокрема, окрім Міністерства освіти і науки, там справді і Мінрегіон... .

ВОРОНОВ В.А. І дуже дякую, саме за ваше особисте відношення до імплементації Закону "Про дошкільну освіту". Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Володимире. Це наша спільна робота і в даному випадку пані Анастасія нам дуже сильно допомагає в цьому.

Шановні колеги...

ВОРОНОВ В.А. Дякую.

КОНОВАЛОВА А.А. А можна пані Анастасії ще 10 секунд?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, пані Анастасія, будь ласка.

КОНОВАЛОВА А.А. Дякую. Я дуже прошу, дуже дякую, по-перше, за позитивний відгук про мою роботу – це дуже цінно. Але також прошу не

відділяти результати моєї роботи від роботи команди. Тому що, як було вже наголошено, якщо б ми гналися за тим, щоб виконати під стенограму дану обіцянку пана Євгена, то ми б вже це зробили, у нас вже би був держстандарт і у нас вже би була державна програма і навіть програма перевірки кандидатів на посаду. І зараз би всі ми мали вже наслідки того, як вона спускається на місця і люди розуміють, що їм треба робити.

Було прийнято таке рішення сьогодні, не прийти, не дійти до фінішу, як було обіцяно, з об'єктивних причин, на які погодився і перший заступник, і міністр, тому це рішення і відповідальність всієї команди. І я прошу, звичайно, дуже дякую за підтримку всю, яка надавалась. Але це неможливо було зробити, якщо це робити якісно і на користь дошкільній освіті. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Анастасія, як скажете.

Шановні колеги, переходимо до прийняття рішення. Ставлю на голосування проект рішення, щоб його довго не зачитувати, той, який у вас розданий, з урахуванням того, що було озвучено під час обговорення.

Хто – за? Прошу проголосувати.

КИРИЛЕНКО І.Г. Кириленко – за.

ГРИШИНА Ю.М. Гришина – за.

КОВАЛЬ О.В. Коваль – за.

ВОРОНОВ В.А. Воронов – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, колеги.

Хто – утримався? Проти? Немає. Дякую, колеги. Рішення прийнято одноголосно.

І третє питання: "Різне". Чи є у когось "Різне" на сьогодні? Не відключайтесь, народні депутати, будь ласка. Якщо "Різного" немає, то я зараз попрошу всіх народних депутатів залишитись в Zoom.

На цьому засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій вважається закритим. Порядок денний вичерпано. Я щиро всім дякую!